

Kulturdepartementet
ku.remissvar@regeringskansliet.se
Cc: ku.kkm.@regeringskansliet.se

2025-12-22

Dnr C 2025/683

Remissvar över betänkandet *En kulturkanon för Sverige* SOU 2025:92

Karlstads universitet har anmodats yttra sig i rubricerade remiss och vill anföra följande.

Sammanfattande slutsats

I grunden delar Karlstads universitet uppfattningen att kulturen kan ha en positiv roll i främjandet av sammanhållning och demokrati. Vi ser också att kulturen kan vidga perspektiv och bidra till förståelsen av vad ett samhälle är, och därmed kan kulturen också rimligen ha en inkluderande roll. Dock förblir det oklart för oss varför just en statlig kanon skulle kunna ha denna roll. I utredningen framkommer inga entydiga vetenskapliga belägg som styrker utredningens utgångspunkter och förslag. Vi ser också att det finns betydande problem kopplat till svensk lagstiftning och reformtradition.

Allmänna synpunkter gällande kulturbegreppet

Utredningen anför i avsnitt "1.2 Kommitténs tolkning av uppdraget", under rubriken "Kulturbegreppet", att den "har valt en bred definition av kulturbegreppet".

Universitetet menar att en användning av termen brett kulturbegrepp på det sätt som utredningen gör vittnar om grund kunskap om insikter från det kulturvetenskapliga fältet. Ett så kallat brett kulturbegrepp innebär inte bara att valet av stoff är mer eller mindre marginellt vidgat, i analogi med tanken om "add women and stir", utan bör rimligtvis begreppsliggöras i enlighet med bland annat Raymond Williams förståelse om kultur som "a whole way of life" (1958). Med ett, i akademiska sammanhang vedertagen betydelse, brett kulturbegrepp så är det problematiskt att prata om kanon i den mening utredningen gör. Snarare tar en officiell, statligt stipulerad och sanktionerad kanon per definition sin utgångspunkt i ett smalt kulturbegrepp.

Synpunkter avseende förslag och konsekvenser

Tillgängliggörande av kanon genom kultur- och kulturarvsaktörerna

Utredningen föreslår att Nordiska museet skall producera och visa en kanonutställning samt att läns museerna skall relevansgöra och tillgängliggöra kanon.

Karlstads universitet menar att detta står i uppenbar strid med 5 § museilagen (2017:563) i vilken principen om armlängds avstånd och de offentliga museiinstitutionernas autonomi uttrycks. Överlag strider utredningens förslag mot de mål och de inriktningar som finns i den statliga kulturpolitiken och i kulturarvspolitiken. Målen för den statliga kulturpolitiken är att "kulturen ska vara en dynamisk, utmanande och obunden kraft med yttrandefriheten som grund. Alla ska ha möjlighet att delta i kulturlivet. Kreativitet, mångfald och konstnärlig kvalitet ska prägla samhällets utveckling" (proposition 2009/10:3). Inriktningen för kulturarvspolitiken utgörs bland annat av att "kulturarvet är föränderligt och öppet och att avgränsningar av vad som ska räknas till kulturarvet som krävs i praktisk verksamhet, måste så långt det är möjligt få göras i det civila samhället och av de professionella inom kulturarvsområdet", samt under rubriken Kulturarvets mångfaldiga värden att "kulturarvets individuella och samhällsliga värden är av olika slag och förändras i takt med att kulturarvet självt förändras" (proposition 2016/17:116).

Karlstads universitet menar att förslagen utgör ett försök till politisk styrning av kultur och utbildning i strid med antagen kulturpolitik och kulturarvspolitik på bekostnad av professionell autonomi. Förslagen riskerar vidare en diskvalificering av redan förefintliga kultur- och kulturarvssektorer och minnes- och bildningsinstitutioner i form av bland annat museer och universitet.

Tillgängliggörande av kanon genom skolväsendet

Utredningen föreslår att skolan kan komma att få en viktig roll för att sprida delar av kanon. Tanken är att man i samband med revideringar av läroplaner och styrdokument ska överväga om att införa skrivningar om kulturkanon i nya styrdokument (s. 257).

Karlstads universitet vänder sig mot detta förslag av fler skäl.

Ett skäl är att framtagande av läroplaner av tradition och i ett historiskt perspektiv har varit relativt långa processer där lärare och andra experter medverkat. Läroplaner förväntas balansera förväntningar från politik, vetenskapssamhälle, profession, och ämnestradition. Och därför är arbetet med läroplaner svårt och komplext, med risk både för ämnesträngsel och atomisering av innehållet. Att förändra läroplaner genom enskilda tillägg, där arbetet skett under tidspress, är alltså varken förenligt med hur läroplaner historiskt sett har utvecklats, eller med vad som kan anses vara god praxis.

Notera också att utredningen påtalar att delar av arbetet bedrivits under tidspress och med begränsade resurser:

Gruppens experter har under begränsad tid utfört uppdraget vid sidan av ordinarie åtaganden. Någon sekreterare eller sekretariat har inte funnits att tillgå. En bedömning av våra val och motiveringar bör göras med beaktande av dessa förutsättningar (s. 119).

Att låta ett innehåll som tagits fram under sådana premisser få en avgörande roll gällande innehåll är inte rimligt i förhållande till svensk tradition och praxis.

Det finns också en risk att skolan får ytterligare "tilläggsuppdrag". Det är sedan länge känt att läroplaner fylls med aspekter som i och för sig är relevanta såsom sexualundervisning, miljöundervisning, jämställdhet och entreprenörskap. Att låta

lärarna fokusera på centrala baskunskaper och grundläggande färdigheter som gör elever till välfungerade samhällsmedborgare måste stå i fokus för läraruppgiftet.

Ytterligare en aspekt är att kanonlistan endast gör enstaka nedslag i historien utan hänsyn till ålder, stadie och annat innehåll. Kanonförslagen med koppling till samhälle och historia har också en påtagligt uppbygglig karaktär, i förlängningen kan det innebära en tillrättalagd skönmålning av samhällets historia.

Utvärdering och revidering för att hålla kulturkanonen relevant över tid

Frågan om revidering av kanon har också implikationer för utredningens syn på skola och kanon. I utredningen föreslås att en kulturkanon ska utvärderas och vid behov revideras efter tio år (s. 257). Karlstads universitet ser det också som väsentligt att revidera kanon efter hand (om den införs), men samtidigt finns det problem med detta i förhållande till hur skolans roll skrivs fram. Revideringen av läroplaner följer inte på förhand uppställda tidsintervall, utan styrs av andra logiker, vilket också innebär betydande problem med att justera kanoninnehåll i läroplanen efter en tioårsprincip.

Sveriges kulturkanon bör förvaltas i en form som garanterar frihet och självständighet

Även om det finns betydande oklarheter med verkan av en kanon, ser lärosätet att en kanon (om den införs) kan förvaltas i en stiftelseform som garanterar frihet och självständighet, vilket föreslås i utredningen (s. 240). Men centralt är hur ledningen och medlemmarna i styrelsen tillsätts. För att stiftelsen ska ha legitimitet är det avgörande att representanter har en bred förankring i samhälls- och kulturliv.

Tillgängliggörande av kanon genom folkbildningen

Utredningen föreslår att folkbildningssverige får en viktig roll i arbetet med kanon (s. 256). Om staten kommer att föreslå att en kanon ska införas är det Karlstads universitets bedömning att folkbildningssverige ges möjlighet att på frivillig väg bidra i arbetet med spridning. Som påtalats ovan ser vi att de förslag som har koppling till kulturarvssektorn och skolan strider mot svensk reformtradition och lagstiftning. Folkbildningen däremot bygger på frivillig bildning vilket skulle gå att förena med frivilliga folkbildningsinsatser, samtidigt måste frivilligheten betonas och en resursförstärkning ges.

Detta yttrande lämnas av rektor Jerker Moodysson efter föredragning från Johan Samuelsson, professor i historia vid Institutionen för samhälls- och kulturvetenskap, och Fredrik Krohn Andersson, docent vid Institutionen för samhälls- och kulturvetenskap. Anne-Christine Larsson Ljung, universitetsdirektör, och Tuva Sandberg, studentkårens ordförande, har varit med om den slutliga handläggningen.

Jerker Moodysson

Johan Samuelsson

Fredrik Krohn Andersson